

Գ. Ռ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԲՈՒԶԱԳԻ ԳԻՆԿՈՐԱՏԻՎ ՏՆԿԱԴՐՆԵՐԻ ՄԻ ՔԱՆԻ ՎՆԱՍԱՏՈՒ ԹԻԹԵՌՆԵՐ

Ներկա աշխատությունը 1963—1964 թթ. Երևան քաղաքի և նրա շրջակայ-
քի ղեկորատիվ տնկարկների հետազոտության արդյունքն է:

Հետազոտված 50 ցեղի 200 տեսակի ծառերի և թփերի վրա հայտնաբեր-
վել են թիթեռների շատ տեսակներ: Սակայն աշխատության մեջ բերվում են
միայն 25 տեսակ, որից 3-ը՝ Հայաստանում նշվում են առաջին անգամ, այդ
թվում մեկ տեսակը՝ *Pammene avellanac* Vl. Kuzn. գիտության համար
նոր է:

Աշխատության մեջ բերված թիթեռների մեծ մասը որոշել է ՍՍՌՄ գիտու-
թյանների ակադեմիայի կենդանաբանական ինստիտուտի աշխատակից Վ. Ի.
Կուզնեցովը, իսկ ներքև որոշել է բուսաբանական ինստիտուտի ավագ պատա-
խառոդ Ա. Ա. Կրիկորյանը:

ԸՆՏԱՆԻՔ TISCHEIIDAE

Tischeria complanella Hb.

Բուսաբանական այգում, 1963 թ. ապրիլի 24-ին, ամառային կաղնու
(*Quercus robur* L.) աշենի թափված տերևներն ուսումնասիրելիս նկատվեց,
որ եղած տերևների 95%-ն ականված են: Ականները դտնվում էին տերեֆ
վերևի կողմում: Մեկ տերևի վրա միջին հաշվով կար 4—9 ական, որոնք զբա-
ղեցնում էին տերաթիթեղի մակերևույթի 60—75%-ը (նկ. 1): Հետազոտման
ժամանակ միառատուն դտնվում էր թրթուր միճակում՝ տերևների ականված
մասում, հատուկ բների մեջ (նկ. 1): Էարդատոր պայմաններում այդ թրթուր-
ների հարսնյակալորումը կատարվեց մայիսի առաջին տասնօրյակում: Հարս-
նյակի ստապիան տեղե միջին հաշվով 18 օր և մայիսի վերջին տասնօրյակում
տեղե ունեցավ թիթեռների մասսայական թռիչքը: Դաշտային պայմաններում
դա տեղե ունեցավ հունիսի առաջին կեսին: Հաջորդ սերնդի թիթեռների թռի-
չը դաշտային պայմաններում կատարվեց սպաստոսի առաջին տասնօրյակում
(Այս սերնդի թիթեռները 3—4 օրից հետո սկսեցին ձու դնել շվնասված տերե-
րների վրա: Չվերից դուրս եկած թրթուրներն անցնում են տերևի մեջ և ականում
այն: Նրանք սնվում են մինչև աշնանային ցրտերի սկսելը, ապա ականված
տեղերի կենտրոնական մասում կյորավուն բներ են պատրաստում, որտեղ
դիապուսպային են անցնում մինչև հաջորդ տարվա դարունը: Այսպիսով, Երե-
վանի պայմաններում մեկ տարվա բնադրում այս վնասատուն տալիս է
երկու սերունդ: Երկու սերունդների վնասելու բնագծանուր տեսողությունը մի-
ջին հաշվով կազմում է 120 օր: 1963 թ. հուլիսին առաջին սերնդի թրթուր-
ների 30%-ը պարապիաված էին *Habrocytus* sp. տեսակով, որի թռիչքը տեղե
ունեցավ թիթեռների մասսայական թռիչքից 5 օր հետո: Առաջին սերնդի թրթ-
ուրներն ավելի շատ են պարապիավում, քան երկրորդ սերնդինը: Այս տեսա-
կը, ըստ Սահարյանի և Ավետյանի [11], վնասում է կաղնիներին, Հայաստա-

ի բոլոր անտառներում: Վնասատուի տնտեսական նշանակությունը ներկայումս ավելի է բեկառայի, նա ուժեղ վնաս է հասցնում նրանի դեկորատիվ

Նկ. 1. Ամառային կաղնու «երեսներ» տկանված *Tortricidae* օտարերկր. թիթեռների սերունդի թրթուրների կողմից:

տնկարկներում եղած կաղնու բոլոր տեսակներին, սակայն ամենից շատ տուժում է ամառային կաղնին:

ԸՆՏԱՆԻՓ՝ TORTRICIDAE

Cacoecia rosana L.

Չմեռում է ձու ստադիայում՝ ձուռի բնի և կմախքային ճյուղերի հարթ մակերեսին, մոխրադույն փափանիկների ձևով:

1963—1964 թթ. բուսաբանական աշդում թևերու և սոսու ծառերի վրա դիտվել է այս վնասատուի զարգացման բնագրը: Թրթուրները ձվերից դուրս են գալիս ապրիլի երրորդ տասնօրյակում, թրթուրի ստադիան տևում է 35—40 օր: Վնասելու անսովորյունը միջին հաշվով կազմում է 50—65 օր:

Հարսնյակավորվում են փաթավթած տերևներում մայիսի 5-րդ տասնօրյակից սկսած: Հարսնյակի ստադիան տևում է 11—18 օր, միջինը՝ 15 օր: Թիթեռների մասսայական թռիչքը կատարվում է հունիսի կեսին: Թրթուրներն լուսն են *Apanteles laevigatus* Ratz. պարազիտը, որի թռիչքը լարորատոր պայմաններում տեղի ունեցավ թիթեռների մասսայական թռիչքից 8 օր հետո:

Այս տեսակի Տեր-Դրիդորյանը [1] նշում է, սև ու բրդածև բարդիների վրա է կսկանկանում, Հոգովոյը [2] հայտնաբերել է կաղնու վրա Կիրովականում, բայտ Ավետյանի [4] փնտսում է զանազան պտղատու կույտուրաների:

Նրանք բաղադրի դեկորատիվ տնկարկներում մեր կողմից դիտվել է տրիսնու, թևեր, պմնիկի, թիկու, հացենու, ցախակեռասի, բարդենու, լորենու, փշառենու, քնկուղենու, սոսու, փարդենու, մարենու, կաղնու, բոխու վրա:

Cacoecia xylosteana L.

Չմեռում է ձու ստադիայում՝ ձուռի բնի և կմախքային ճյուղերի վրա: Չփակույտին անցնում բաց կանաչավուն են, հետագայում դարձավուն են դառնում:

1963 թ. մայիսի 10-ին բուսաբանական աշդում թևերիների վրայից մերդ-

ված թրթուրները լարորատոր պայմաններում հարսնյակավորվեցին հունիսի սկզբներին: Հարսնյակի ստացիան տևում է 13—18 օր, միջինը՝ 17 օր, երբ օրվա միջին ջերմաստիճանը հավասար է լինում -18° — $+19^{\circ}\text{C}$ -ի:

Թիթևոսների մասսայական թռիչքն սկսվում է հունիսի երկրորդ կեսից և տևում է մինչև հուլիսի կեսը:

Տարեկան տալիս է մեկ սերունդ:

Ավագյանը [3] նշում է Երևանում, կոմերիտաթյան գրոսայգում՝ սոսու վրա: Մենք գիտել ենք թևզու, բարդենու, հասմիկի վրա: Տարածված է Երևանի գեկորատիվ տնկարկներում նախորդ տեսակի հետ միասին: Հասցրած վիասը թույլ է:

Pandemis chondrillana H. S.

Նկատվել է 1963 թ. մայիսի 5-ին բուսարանական այգում, հունդարական եղրևանու (*Syringa josikaea* Jacq.) վրա. կալին կանաչավուն թրթուրներ, որոնք սնվում էին տերևներով: Լարորատոր պայմաններում հարսնյակավորվեցին 6. VI. 1963 թ., թիթևոսների մասսայական թռիչքը կատարվեց 14. VI. 1963 թ.: Ըստ գրական տվյալների՝ տարեկան տալիս է մի քանի սերունդ: Ավետյանը [4] նշում է Երևանում ծիրանենու վրա, Տեր-Գրիգորյանը [14] Երևանում և Լենինականում ուռենու վրա, Ավագյանը [3] Երևանի շրջակայքում, ծիրանենու և ուռենու վրա: Մենք գիտել ենք Երևանի գեկորատիվ տնկարկներում՝ սալորենու, թխկու, չիչիանի, եղրևանու վրա:

Tortrix viridana L.

Թիթևոսները ձվերը դնում են ծառի պսակի վերին հարկերի երկամյա-եռամյա հյուղերի վրա:

Ձմեռում է ձու վիճակում: Տարեկան տալիս է մեկ սերունդ: Լույսվոյը [9] նշում է կաղնու վրա՝ Կիրովականում, Միրզոյանի՝ Մեղրիում, Մաղկաձորում, Ապարանում և Բյուրականում, կաղնու վրա:

Բուսարանական այգում 7. V. 1963 թ. թրթուրները սնվում էին կաղնու տեսակների (*Quercus robur* L., *Q. macranthera* Fisch. et C. A. Mey) նոր բացված բողբոջներով: Թրթուրները լարորատոր պայմաններում հարսնյակավորվեցին 25. V. 1963 թ., թիթևոսների մասսայական թռիչքը տեղի ունեցավ 7. VI. 1963 թ.: Լարորատոր պայմաններում թրթուրից Բոան երեք տեսակի պարագիտներ՝ *Apanteles laevigatus* Ratz., *Sinophorus* (= *Limneria*) *ruficornis* Thoms. և մեկ տեսակ՝ *Bethylidae* ընտանիքից, որը գուհու չի որոշված: Տարածված է Երևանի գեկորատիվ տնկարկներում՝ բուսարանական այգում, հուլիսյանի գրոսայգում և Երևանի կանաչ գոտիներում:

Evetria buollana Den. et Schiff.

Վնասում է սոճու (*Pinus kochiana* Klotzsch.) բողբոջներին:

Չիլից նոր դուրս եկած թրթուրն սկզբում 3—4 օր սնվում է տերևներով, սույա ծակում է բողբոջը և մտնում ներս: Վնասված բողբոջներն առատ խնժ են արտադրում, ղեղնում են և շորանում: Յուրաքանչյուր թրթուր մինչև հարսնյակավորվելը վնասում է մի քանի բողբոջ [12]:

Շիվապատտոր գլխավորապես վնասում է 5—15 տարեկան ծառերի դաղաթնային բողբոջներին, որի հետևանքով ծառի աճը կտրվում է մնում և ծառն այլանդակվում է: Երևանի բուսարանական այգում թիթևոսների մասսայական թռիչքը 1963 թ. տեղի է ունեցել հունիսի 19-ին:

Ձմեռում է թրթուր վիճակում՝ բողբոջների ներսում:

Թրթուրներն ունեն պարազիտ՝ *Orgilus* sp. (aff. *obscurator* Neils.) որի թռիչքը լարորատոր պայմաններում տեղի ունեցավ թիթեռների մասնալական թռիչքից 6 օր հետո:

Տարածված է Երևանի դեկորատիվ տնկարկներում՝ առանձնապես կանաչոտիներում, շրջանաձև դրոսաչգում և բուսաբանական այգում:

Ancylys derasana Hb.

Դիտվել է լուսաբանական այգում Կժնիկի (*Rhamnus cathartica* L.) վրա 22. VII. 1964-ի Թրթուրը տերևի կողքից մի փոքր հաստված շուռ էր տվել, ներքևի կողմի վրա զոյացնելով պարկ, որի ներսում սնվում էր: Հարսնյակավորումը տեղի ունեցավ տերևի վրա, թույլ բոժոժի մեջ 4. VIII. 1964 թ., թիթեռի թռիչքը՝ 14. VIII. 1964 թ., վնասատուի թյունը՝ թույլ և: Ըստ զրակառն տվյալների [6] վնասում է նաև ճապկուն: Հայաստանում առաջին անգամ նշվում է մեր կողմից:

Semasia minutana Hb.

Տարածված է Երևան քաղաքի և նրա շրջակայքի բոլոր տիպի տնկարկներում: Տեր-Գրիգորյանի [14] նշում է, որ այն որպես սև ու բրդաձև բարդիների վնասատու հանդիպում է Երևանում և [հնիմակոնում]:

Ըստ Ավագյանի [3], այս տեսակը վնասում է նաև արծաթադեղին բարդուն և կապամախուն, միաժամանակ հայտնաբերել է սոսու և թևզու վրա:

Մեր դիտողություններից պարզվել է, որ վնասում է Երևանում մշակվող բարդիների բոլոր տեսակներին և ուսնիներին:

Մտերի բողբոջների բարձրյուն զուգընթաց թրթուրները սնվում են նոր կազմակերպվող սերունդներով, հետագայում մի քանի տերև միացնում են իրար, որտեղ վարում են փակ կյանք, սնվում են տերևի մակերեսի փափուկ մասերով և տերևները կմախքացնում են (նկ. 2):

Վնասված տերևներն ստանում են ժանդի զույն: Երևանի կանաչ դոտում կանաչական բարդենու (*Populus deltoides* Marsh.) վրայից 1964 թ. մայիսի 3-ին վերցված թրթուրները լարորատոր պայմաններում հարսնյակավորվեցին 20 օր հետո՝ 1964 թ. մայիսի 23-ին: Թիթեռների մասնալական թռիչքը դիտվեց 4. VI. 1964 թ., իսկ երկրորդ սերնդինը՝ 17. VII. 1964 թ.: Հնարավոր է, որ տարեկան սալիս է երեք սերունդ: Ըստ Տեր-Գրիգորյանի [14], վնասն աննշան է, իսկ Ավագյանը [3] նշում է, որ զգալի վնաս է հասցնում:

Ըստ մեր դիտողությունների, առանձնապես ուժեղ է վնասում բարդենուն և ուռենուն: Սովորաբար առաջին հայացքից թվում է, որ վնասն աննշան է, սակայն պարզվում է, որ ոչ թե վնասն է աննշան, այլ վնասված տերևները թողարկվում են խիտ սաղարթի ներսում, արտաքինից թիչ են նկատելի և սրտացվում է այն խարուսիկ տալավորությունը, թե սաղարթն աննշան չափով է վնասված: Տարածված է Հայաստանի բոլոր տիպի տնկարկներում:

Pammene avetianae Vl. Kuzn.

Լուսաբանական այգում 1963 և 1964 թթ. րնթացքում մայիսի առաջին տասնօրյակում տանձենու (*Pyrus communis* L.) մի քանի ծառերի զագաթնային ճյուղերի վրա նկատվեցին իրար միացված և ոլորված տերևներ, բացելուց պարզվեց, որ ներսում սնվում է զեղնաապիտակավուն զույնի 0,4 սմ երկարությամբ թրթուր: Նույն քանր նկատվեց նաև 1964 թ.: Թրթուրները լարորատոր պայմաններում 28. V. 1964 թ. անցան հողի մեջ. հողից պարկեր պատրաստեցին և դիապաուզայի անցան: Հարսնյակավորումը կատարվեց

20. VIII. 1964 թ., նույն տեղում: Թիթեռների մասսայական թռիչքը դիտվեց 16—20. IX. 1963 և 1964 թ.: Բացի տանձենուց, Հ. Ս. Ավետյանի տվյալներով վնասում է նաև խնձորենուն: Վնասը աննշան է:

Նկ. 2. Բարդու տերեւեր՝ վնասված *Scythia*
minutella և *Scythia* թռչունների կողմից:

Տարածված է բուսաբանական այգում, հաղթանակի գրոսայգում և Քա-
նաքիսի սովխոդի պտղատու տնկարկներում:

Այս տեսակը դիտություն համար նոր է, որը Հ. Ս. Ավետյանի և մեր հյու-
թերով նկարագրել է Վ. Ի. Կուզնեցովը [8]:

ԸՆՏԱՆՈՒՄ GRACILARIIDAE (= LITHOCOLLETIDAE)

Lithocolletis coryli Nic.

Բուսաբանական այգում տխլենու (*Corylus avellana* L.) թփերը 15. V.
1963 թ. հետազոտելիս, նկատվեց, որ անցյալ տարվա աշնանը թափված տերե-
ւերի 75—80% -ը սպալածե տկանված են, ականները պտնվում էին տերեւի վերին
կողմում, մեկ տերեւի վրա կար 1—7 ական, որոնք զբաղեցնում էին տերեւ-
աթիթեղի մակերեսի 80—85% -ը: Հետազոտման ժամանակ վնասատունը գրա-
նիվում էր ականներում՝ հարսնյակի ստադիայում:

Լարոսատուր պայմաններում այդ հարսնյակներից թիթեռների մասսայա-
կան թռիչքը տեղի ունեցավ 18. VI. 1963 թ., իսկ դաշտային պայմաններում՝
26. VI. 1963 թ.:

Նրկորոզ սերնդի թիթևոների թռչելու տեղի ունեցումը հուլիսի վերջին, իսկ երրորդ սերնդինը՝ օգոստոսի վերջին: Բուսաբանական այգու պայմաններում տարեկան տալով երեք սերունդ, ուժեղ վնաս է հասցնում տխրենուն, զգալիորեն կրճատելով նրա տերևների ասիմիլացիոն մակերեսը:

Տարածված է Երևանի զեկորատիվ տնկարկներում՝ բուսաբանական այգում, կանաչ գոտիներում և հաղթանակի զբոսայգում:

Այս տեսակը Հայաստանում նշվում է առաջին անգամ:

Lithocolletis platani Sigr.

Տարածված է Երևանի բոլոր ախյի զեկորատիվ տնկարկներում, վնասում է սոսու (*Platanus acerifolia* Willd., *P. orientalis* L.) տեսակներին, որոնք լայն տարածում և տնտեսաբար մեծ կշիռ ունեն Երևան քաղաքի կանաչապատման մեջ:

Ավազյանը [1] նշում է, որ այս տեսակը տկանում է սոսու տերևները, մեծ մասամբ, ներքևի կողմից, տարեկան ապրիլի 5 սերունդ. ձմեռում է ականի մեջ՝ հարսնյակ վիճակում:

ԲՆՏՆԵՐԳԵԼԵՑԻԴԱԷ

Tachypetia populifolia Cl.

Տարածված է Երևանի բոլոր ախյի զեկորատիվ տնկարկներում, վնասում է բարդենու և ուռենու տերևներին:

Տեր-Գրիգորյանը [14] նշում է բարդենու վրա՝ էննինականում: Ավազյանը [3] բարդենու վրա, Արարատյան հարթավայրում: Այս տեսակը մենք դիտել ենք ուռենու և բարդու վրա: Հաղթանակի զբոսայգում ուռենու վրայից 7. VII. 1963 թ. վերցվել են հարսնյակներ, թիթևների թռչելու դիտվել է 15. VII. 1963 թ., իսկ բարդիների վրայից վերցված հարսնյակներից թիթևներ թռան 17. VII. 1963 թ.:

ԲՆՏՆԵՐԳԵԼԵՑԻԴԱԷ

Nephopteryx rhododactylus Zek.

Տարածված է Երևանի զեկորատիվ տնկարկներում, վնասում է բարդենուն: Թուսաբանական այգու բարդիների վրայից 14. VII. 1964 թ. վերցված թրթուրները մասնաշրջան հարսնյակափուլիցին 22. VII. 1964 թ., թիթևների թռչելը՝ 1—3. VIII. 1964 թ.: Ըստ դրական ամպլանների բարդենուն վնասում է նաև Միջին Ասիայում:

ԲՆՏՆԵՐԳԵԼԵՑԻԴԱԷ (= PTEROPHORIDAE)

Platypetia rhododactylus F.

Դիտվել է Երևան, Սևան, Կիրովական քաղաքների զեկորատիվ տնկարկներում, վնասում է մասրենու և վարդենու բողբոջներին ու բնձյուղներին:

Տեր-Գրիգորյանը [14] նշում է վարդենու և մասրենու վրա՝ Երևանում, Ավազյանը [3]՝ Արարատյան հովտում:

1964 թ. Երևանի բուսաբանական այգում և հաղթանակի զբոսայգում վարդենիների ու մասրենիների աճման կոները և նոր բողբոջ կոկոնները մասնաշրջան վնասվել էին այս վնասատուի թրթուրների կողմից: Թրթուրները լա-

բորսառոր պայմաններում հարսնակալորվեցին վնասված տեղերում 8. VI. 1964 թ. Թիֆլիսների մասսայական թռչըր կառարովից 15. VI. 1964 թ.:

ԸՆՏԱՆԻՔ GEOMETRIDAE

Ellerina cordaria Hb.

նկատվել է 1964 թ. հուլիսի 13-ին Երևանի բուսաբանական այգում: Հացոց չուռենիների *Salix alba* L. f. *vitellina pendula* Hort. տերևների էնրքևի կողմի վրա կային բաց կանաչ դույնի թրթուրներ, որոնք կմախքացրել էին տերևները (նկ. 3):

Նկ. 3. Ուռենու տերևներ՝ բորսառոր *Ellerina cordaria* Hb. տեսակի թրթուրների կողմից:

Հարորատոր պայմաններում թրթուրները 18. VII. 1964 թ. անցան հողի ժեջ և այնտեղ էլ հարսնակալորվեցին: Թիֆլիսների մասսայական թռչըր տեղի անեցավ 2. VIII. 1964 թ.: Վարդիկյանը [5] նշում է, որ այս տեսակի թիթեոր որսացել է լույսի օգնությամբ Աշտարակի շրջանի Ոչական գյուղում, 6. VII. 1948 թ. և Երևան քաղաքի շրջակայքում:

Որպես փաստաթու տեսակ Հայաստանում առաջին անգամ նշվում է մեր կողմից:

ԸՆՏԱՆԻՔ ORGYIDAE (=LYMANTHRIIDAE, LIPARIDAE)

Leucoma salicis L.

Տարածված է Երևան, Սևան և Կիրովական քաղաքների զեկորատիվ տընհարկներում. վնասում է բարդենուն և ուռենուն. 1963 թ. Սևան քաղաքի

բոլոր տիպի ղեկորատիվ տնկարկներում նշանակալից քանակությամբ զանգվածով էին այս վնասատուի կողմից: Սեանի բուսաբանական այգու բարդիների վրայից 23. VII. 1963 թ. վերցված թրթուրները մասսայաբար հարսնյակավորվեցին 29. VII. 1963 թ., թիթեռների մասսայական թռիչքը տեղի ունեցավ 4. VIII. 1963 թ., վերջիված թրթուրների որոշ մասը պարագիտված էին. պարագիտների մասսայական թռիչքը կատարվեց թիթեռների թռիչքին զուգընթաց: Կային երեք տեսակի պարագիտներ՝ *Apanteles solitarius* Ratz., *Rhogas* (*Aleiodes*) *pallidulatus* Thunb., *Rhogas* (*Aleiodes*) *pallidator* Thunb.:

Ավագյանը [2] նշում է, որ այս վնասատուն տարածված է Հայաստանում ամենուրեք, Արարատյան հարթավայրում տարեկան ունենում է երկու, իսկ նախալեռնային շրջաններում մեկ սերունդ: Բոլոր վայրերում ձմեռում են թրթուր վիճակում:

ԸՆՏԱՆԻՔ APATELIDAE

Acronicta rumicis L.

Դիտվել է բուսաբանական այգում սովորական եղրեանու (*Syringa vulgaris* L.) վրա: Թրթուրներն սնվում էին տերեւներով 18. VII. 1963 թ., հարսնյակավորվեցին 22. VII. 1963 թ., թիթեռների մասսայական թռիչքը կատարվեց 28. VII. 1963 թ.: Ավագյանը [4] նշում է Հոկտեմբերյանում՝ խնձորենու վրա, որտեղ ունենում է երկու, նույնիսկ երեք սերունդ մեկ տարում: Տեր-Գրիգորյանը [14] նշում է Երևանի շրջակայքում՝ ունենու վրա:

Ըստ դրական տվյալների [6], մնասում է ինչպես խոտաբույսերին, այնպես էլ ծառաթփատեսակներին:

ԸՆՏԱՆԻՔ NOCTUIDAE

Calymnia trapezina L.

Տարածված է Երևան քաղաքի բոլոր տեսակի ղեկորատիվ տնկարկներում: Մենք դիտել ենք սպորներնու, թևող (նկ. 4), տխլենու, բարդենու, սերկեխենու, սզնու, հացենու, տանձենու վրա:

Խոզովոյը [10] նշում է սաղարթավոր ծառերի վրա՝ Կիրովականում, Միրզոյանը [13]՝ դաշտային թխկու վրա, Դիլիջանում: Կրական տվյալների համաձայն [6], թրթուրները վնասում են ուռենու, բարդենու, կեղու, թխկու, թևող, և այլ ծառատեսակների տերեւներին, ինչպես նաև թնդաղբիների պտուղներին:

Երևանի հաղթանակի գերասպարապետ սզնու (*Cralaegia* sp.) վրա թրթուրները, բացի տերեւներից, շատ ուժեղ վնասել էին նաև նոր բացվող ծաղկակոկոսներին: Վերցված թրթուրները լարորատոր պայմաններում հարսնյակավորվեցին 6. VI. 1964 թ., թիթեռների մասսայական թռիչքը տեղի ունեցավ 15. VI. 1964 թ.:

Atethna xerampellina Esp. (— *Cirrhoedia xerampellina* Esp.)

Ըստ դրական տվյալների [6], վնասում է հացենու տերեւներին, սակայն մենք դիտել ենք, որ թրթուրներն սկզբնական շրջանում ալելի շատ վնասում են հացենու ծաղկաբույլերին և նոր բացվող բողբոջներին:

Թրթուրները լարորատոր պայմաններում 3. VI. 1963 թ. անցան հողի մեջ, պարկեր պատրաստելին, որտեղ անցան դիսպաուզալի Հարսնյակավորու-

մը կատարվեց նույն տեղում 1. VIII. 1963 թ.: Թիթեռների մասսայական թռիչքը տեղի ունեցավ 14. II. 1963 թ.:

Amathes circellaris Hfn. (= *Orthostia circellaris* Hfn.)

Դիտվել է Երևանի բուսաբանական այգում թեղիների՝ *Ulmus laevis* Pull., *Ulmus elliptica* C. Koch վրա: Թռիչքները 10. V. 1963 թ. վնասել էին թեղիների ծաղկաբույլերը և նոր կազմակերպված պտուղները: Թռիչքները լարորատոր պայմաններում 3. VI. 1963 թ. հողի մեջ պարկեր պատրաստեցին, որտեղ անցան դիպատուզայի Հարսեյակավորվեցին նույն տեղերում 25. VI. 1963 թ.:

Թիթեռների մասսայական թռիչքը կատարվեց 24. VII. 1963 թ.:

Գրական սովյալների [6] համաձայն, վնասում է ուռենու և բարդենու ծաղկաբույլերին (կատվիկներին):

Նկ. 6. Թեղու «թեղիներ» վնասված *Calymnia trapezina* L...
ուռենու Թռիչքների կողմից:

Eupsilia satellitia L. (= *Scopelosoma satellitia* L.)

Բուսաբանական այգում թռիչքները վնասում էին թեղու նոր բուսված տերեւներին 26. IV. 1963 թ.: Լարորատոր պայմաններում թռիչքները 3. VI. 1963 թ. անցան հողի մեջ և պարկեր պատրաստեցին: Թիթեռների մասսայական թռիչքը կատարվեց 8. VIII. 1963 թ.: Լողովայր [10] ցույց է տալիս Կիրովականում պտղատու սաբրեր կուլտուրաների վրա:

Plusia gamma L. (= *Phytometra gamma* L.)

Բուսաբանական այգում թռիչքները սնվում էին վարդենու տերեւներով 1. VII. 1963 թ.: Լարորատոր պայմաններում հարսեյակավորվեցին 6. VII. 1963 թ.: Թիթեռների մասսայական թռիչքը տեղի ունեցավ 18. VII. 1963 թ.: Այս տեսակը հիմնականում վնասում է խոտաբույսերին, հատկապես երկշաքիլավոր բույսերից՝ բարդածաղկավորներին, որոնց դեպքերում էլ նկատվում է ծառատեսակների բուսակների վրա [6]:

Conistra rubiginosa F. (= *Orthodia rubiginosa* F.)

Դիտվել է թեղիների վրա 26. IV. 1964 թ. բուսաբանական այգում:

Թրթուրները սնվում էին թևու ծաղկաբույլերով և նոր կաղձակերոված պտուղներով: Հարորատուր պայմաններում թրթուրները 25. V. 1964 թ. հուլիսին պարկեր պատրաստեցին և անցան դիպուկագայի: Հարսնակավորվեցին 19. VIII. 1964 թ.: Թիֆեաների մաստաշական թռչչոր տեղի ունեցավ 25. IX. 1964 թ.: Վնասում է ուռենու, բարդու, կաղամախու, կաշնու և այլ տաղարթավոր ծառատեսակների բողբոջներին և տերեւներին [6]:

ԸՆՏՔԵՆԻԲ CYMBIIDAE

Sarrothrips asiatica Kral.

Տարածված է Երևան քաղաքի գեկորատիվ տնկարկներում: Վնասում է բարդու և ուռենու երիտասարդ տնկարկներին: Տեր Գրիգորյանը [1-4] հայտնաբերել է սև ու բրդաձև բարդիների վրա Երևանի շրջակայքում: Այս վնասատուր վերաբերյալ մենք գիտություններ ենք կատարել կոմերիտիության անվան գրասալում, որտեղ չափ ու մեղ վնասում է ուռենու *Salix alba* L. և *vitellina pendula* Hort. տեսակներ: Տարեկան ապրիլի է երկու սերունդ: 1964 թ. կոմերիտիության գրասալում, դաշտային պայմաններում, առաջին սերնդի թիֆեաների մաստաշական թռչչոր կատարվեց հունիսի առաջին կեսին, իսկ երկրորդ սերնդին՝ սեպտեմբերի առաջին տասնօրյակում:

Earlus chlorana L.

Դիտվել է Երևանի բուսաբանական այգում, ուռենու (*Salix alba* L. և *vitellina pendula* Hort.) տեսակի վրա: Ըստ դրական ավելաների, վնասն աննշան է:

Տարեկան ապրիլի է երկու սերունդ: Բուսաբանական այգում բարորատուր պայմաններում առաջին սերնդի թիֆեաների մաստաշական թռչչոր կատարվեց 27. VII. 1964 թ., երկրորդ սերնդին՝ 15. IX. 1964 թ.:

Տարածված է Երևանի բոլոր տեղի գեկորատիվ տնկարկներում:

ՅՈՒՆ ԳԱ ԲՈՒՍԱԲԱՆԱԿԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՄ

Առաջիկ է 14 IX 1965 թ.

Г. А. АРУТЮНЯН

НЕКОТОРЫЕ ВРЕДНЫЕ ЧЕШУЕКРЫТЫЕ ДЕКОРАТИВНЫХ НАСАЖДЕНИЙ ЕРЕВАНА

Резюме

В 1963—1964 гг. обследована энтомофауна 200 видов деревьев и кустарников, произрастающих в зеленых насаждениях г. Еревана. В статье приводятся 25 видов бабочек, из них 3 вида впервые указываются для Армянской ССР: *Ancylis derasana* Hb., *Lithocolletis coryli* Nic., *Pammine avetianae* Vl. Kuzn. Один вид — *Pammine avetianae* Vl. Kuzn. новый для науки.

Серьезными вредителями можно считать 9 видов чешуекрылых: *Tischeria complanella* Hb. (для дуба летнего), *Saccoccia rosana* L. (для разных декоративных и плодовых пород), *Evetria buoliana* Den. et

Schiff. (для сосны крючковатой), *Semasia minutana* Hb. (для тополей и ив), *Lithocolletis platanl* Stgr. (для платана), *Platyptilia rhododactylus* F. (для розы и шиповников), *Calymnia trapezina* L. (для плодовых и декоративных пород), *Atethmia xerampelina* Esp. (для ясени), *Amathes circellaris* Hfn. (для вяза).

Для каждого из выявленных видов приводятся некоторые данные о распространенности и вредоносности.

Большая часть выявленных видов определена Э. И. Кузнецовым (ЗНИИ АН СССР).

ПРИЛОЖЕНИЕ

1. Кузнецов Э. И. Замеч. УИИ РИ ССР. 4. 6, 10, 83—87, 1953.
2. Авакян Г. Д. Изв. АН АрмССР (биол. науки), т. 6, 1, 83—91, 1953.
3. Авакян Г. Д. Материалы по изучению фауны АрмССР, II (Зоол. сб. АН АрмССР, IX), 59—123, 1956.
4. Аветян А. С. Вредители плодовых культур в АрмССР. Ереван, 27—123, 1952.
5. Варданян С. А. Материалы по изучению фауны АрмССР, II (Зоол. сб. АН АрмССР, вып. IX), 5—19, 1956.
6. Вредители леса (справочник), I. Изд. АН СССР, М.—Л., 1955.
7. Вредные животные Средней Азии (справочник), М.—Л., 1949.
8. Кузнецов В. И. Энтом. обзор., 43, 3, 701—703, 1964.
9. Лозовой Д. И. Труды КЛОС, в. 1, 1941.
10. Лозовой Д. И. Важнейшие вредители леса и древесины в условиях Закавказья (рукопись), 1943.
11. Макарян М. Я. и Аветян А. С. Обзор вредителей сельскохозяйственных и лесных растений ССР Армении. Эривань, 1931.
12. Кузнецов Э. И. Замеч. УИИ РИ ССР. 4. 6, 10, 83—87, 1953.
13. Мирзоян С. А. Вредные насекомые Дилижанского лесхоза и меры борьбы с массовыми вредителями (рукопись), 1952.
14. Тер-Григорян М. А. Зоол. сб. АН АрмССР, вып. III. Ереван, 195—210, 1944.